

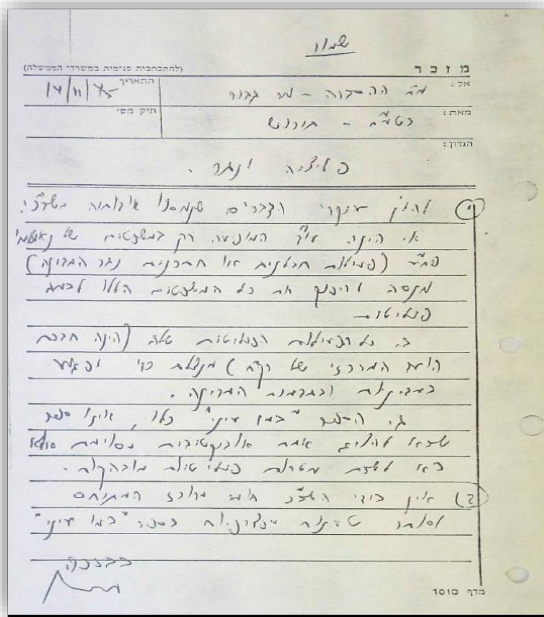
1977 - פרשת עו"ד פליציה לנגר

מאת: קצין-משפטים נאור אלון סוסנוסקי, תובע צבאי בפרקליטות מחוז חייל-האוויר, התביעה הצבאית

בשנת 1977 הוחלט לאסור על אפשרותה של עורכת הדין פליציה לנגר לשמש סניגורית בבתי דין צבאיים, מכוח הוראת חוק השיפוט הצבאי המקימה ועדה לאישור סניגורים. לנגר לא השלימה על ההחלטה, והגישה עתירה לבג"ץ.

רקע עובדתי

פליציה לנגר ז"ל (1930–2018), ילידת העיר טרנוב שבפולין, ניצולת שואה, עלתה למדינת ישראל בשנת 1950. בשנת 1965 סיימה את לימודיה בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, ומיד לאחר מכן החלה לעבוד במשרד עורכי דין בעיר תל-אביב. לאחר מלחמת ששת הימים בשנת 1967 הקימה עו"ד לנגר משרד עורכי דין עצמאי משלה, שעיקר עבודתו הייתה בייצוג תושבים פלסטיניים בפני הערכאות המשפטיות השונות, כולל בפני **בתי משפט צבאיים**. ביום 4 ביוני 1972 אישרה הוועדה למינוי סנגורים צבאיים לעו"ד לנגר לשמש סניגורית **בבתי הדין הצבאיים** - כלומר, לייצג חיילים העומדים לדין פלילי. שנים אחדות לאחר מכן, ב-16 בינואר 1977, ביקש הרמטכ"ל דאז, רא"ל מרדכי (מוטה) גור ז"ל, לבטל את האישור שהוועדה העניקה לעו"ד לנגר.

מסמך המכיל ידיעות שהתקבלו על אודות עו"ד לנגר

זאת, לאחר שהגיעו לידיו של הרמטכ"ל ידיעות בדבר מגעיה עם גורמי אש"ף וגורמים עוינים אחרים. ביום 29 במרץ 1977 התכנסה הוועדה למינוי סנגורים צבאיים לדיון בבקשת הרמטכ"ל, ולפניה הונחו שני מסמכים: מכתב מראש ענף ביטחון שדה מתאריך 2 במרץ 1977 ומסמך אנונימי ולא חתום הנושא את הכותרת "סודי". לאחר שהוועדה שמעה את דבריה של עו"ד לנגר, היא החליטה לבטל את אישורה לייצג חיילים כסניגורית בבתי הדין הצבאיים.

עו"ד לנגר מוקפת מפגינים לאחר דיון בבית המשפט העליון מיום 22 בנובמבר 1979 (צילום: חנניה הרמן, לע"ם)

לוועדה הייתה סמכות לעשות כן, מכוח חוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955 (החש"ץ). החוק קובע בסעיף 316, כי נאשם העומד לדין בפני בית דין צבאי רשאי לבחור לו לסנגור "אדם שאושר לשמש סניגור לפני בתי-הדין הצבאיים". החוק הסמיך ועדה מיוחדת להעניק אישור זה, אשר רשאית לאשר לאדם המוסמך לעסוק בישראל במקצוע עריכת דין לשמש סנגור בבתי-הדין הצבאיים. החוק גם מסמיך את הוועדה לבטל, לפי בקשת ראש המטה הכללי, בכל עת, אישור שניתן לעורך דין כאמור. לנגר הגישה עתירה לבג"ץ כנגד ההחלטה.

ההליך המשפטי

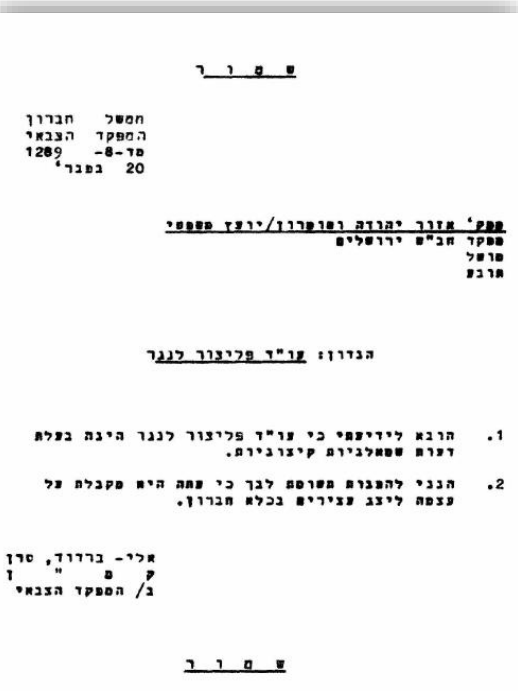
טענתה העיקרית של עו"ד לנגר בעתירתה הייתה, שאישורה לייצג בבתי הדין הצבאיים נלקח ממנה מטעמים פוליטיים בלבד, ללא כל טעם ענייני או סביר. בהקשר זה טענה עו"ד לנגר, כי מעולם לא פגעה בביטחון המדינה או הפרה את חובת הסודיות שהייתה מוטלת עליה.

ביום 22 בנובמבר 1977 התקבלה החלטת שופטי בג"ץ, הדוחה את עתירתה של עו"ד לנגר. בית המשפט העליון קבע, כי לא נדרשת **ראיה ממשית** כדי לפסול סגור מלייצג חיילים בפני בתי הדין הצבאיים, בעילה כי פעילותו מקימה סכנה לביטחון המדינה. במובן זה נפסק, כי **עצם החשש** שמא פועלו של סגור מסוים עלול לסכן את ביטחון המדינה, עומד ברף הראייתי הנדרש על מנת להסמיך את הוועדה למנוע ממנו לייצג חיילים העומדים לדין במערכת השיפוט הצבאית.

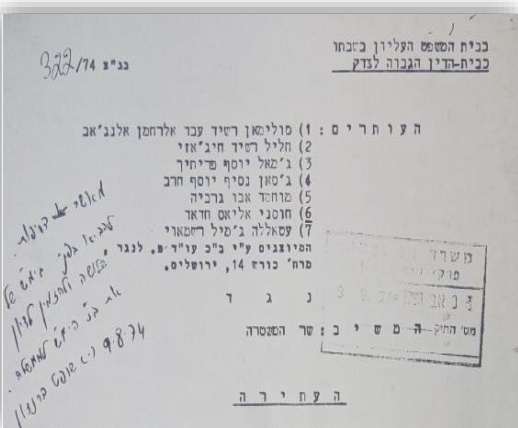
טענה נוספת שהעלתה עו"ד לנגר נגעה לסדרי הדין של הוועדה, ולטענתה הוועדה חטאה בכך שלא אפשרה לה עצמה לעיין במסמכים שעמדו לפניה, ולהשיב לאמור בהם בטרם תיתן את החלטתה. לעניין טענה זו, שופטי בג"ץ ציינו בפסק דינם ששיקול דעתה של הוועדה לצורך החלטתה ייבחן בהנחה שמסמכים אלו לא היו עומדים לפניה. קרי, שופטי בג"ץ יבחנו אם למסמכים אלו הייתה או הייתה צריכה להיות השפעה על החלטת הוועדה. בנסיבות העניין נפסק, כי סדרי דיוניה של הוועדה לא פגעו בזכויותיה של עו"ד לנגר.

חשיבות הפרשה

כאמור לעיל, פסיקת בג"ץ הותירה את החלטת הוועדה למינוי סניגורים צבאיים על כנה, במובן זה שנשללה מעו"ד לנגר הזכות לייצג חיילים בפני בתי הדין הצבאיים. ואולם, כפי שהבהירה המדינה לאורך ניהול ההליכים בבג"ץ, לא נמנעה מעו"ד לנגר האפשרות להמשיך ולייצג חשודים ונאשמים בעבירות ביטחוניות בפני בתי המשפט הצבאיים.

מסמך מניציג המפקד הצבאי אל היועץ המשפטי לאזור יהודה ושומרון, המיידעו בדבר עיסוקה של עו"ד לנגר בייצוג אסירים ביטחוניים

אחת מעתירותיה של עו"ד לנגר בנושא זכויות אסירים פלסטיניים

ואולם, הפרשה חידדה סוגיות שונות שנוגעות לסמכות הוועדה לאישור סניגורים, ובשנת 1978 - עם ובלי קשר לפרשת לנגר - נערכו תיקונים טכניים בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955, בקשר לפעילות הוועדה (תיקון מס' 11 לחש"ץ). כך למשל, החוק תוקן לאור בקשת היועץ המשפטי לממשלה כי במקומו ישב בוועדה מנכ"ל משרד המשפטים, מכיוון שהוא "מצא כי עלולה להיווצר התנגשות בין תפקידו כחבר בוועדה לבין תפקידו כנושא באחריות לטיפול בעתירות המוגשות נגדה לבית המשפט הגבוה לצדק".

כתבה מתאריך 7 בנובמבר 1977 בעיתון "דבר" המתייחסת לעתירתה של עו"ד לנגר

עתירתה של עו"ד לנגר נדונה טרם התרחשות "המהפכה החוקתית" וטרם נחקק חוק יסוד: חופש העיסוק בשנת 1992. מאז שנחקק, זכה חוק היסוד לפרשנויות רבות, וככלל המגמה היא לפרשו באופן מרחיב, תוך מתן משקל מרכזי לזכויות הפרט. משמעות הדברים היא, שעתירתה של עו"ד לנגר שלא להגביל את משלח ידה, שמנגד עמדו שיקולי ביטחון, נדונה במצב משפטי שונה לחלוטין מזה שקיים כיום.

שאלה מעניינת היא כיצד היה מנתח כיום בג"ץ, בכלים חוקתיים, את ההתנגשות בין זכות היסוד של עו"ד לנגר לחופש העיסוק לבין שיקולי הביטחון. כמו כן, אף היבטים נוספים של הניתוח המשפטי היו יכולים להשתנות בהתאם לדוקטרינות של המשפט המנהלי, ושל בחינת סבירות החלטתן של רשויות המדינה, שהתפתחו מאוד בעשורים האחרונים.

בהקשר זה ראוי לציין, כי לימים, בשנת 2015, נערכו שינויים במנגנון אישור עורכי הדין שיהיו רשאים לשמש סניגורים בבתי הדין הצבאיים. בישיבת הוועדה לאישור עורכי דין שהיו רשאים לשמש סנגורים בבתי הדין הצבאיים, בראשות המשנה לנשיאת בית המשפט העליון, השופט אליקים רובינשטיין ובהשתתפות מנכ"לית משרד המשפטים, הפרקליט הצבאי הראשי ונציגי לשכת עורכי הדין, הוחלט כי החל משנה זו, כל אדם המוסמך לעסוק בישראל במקצוע עריכת הדין, יהיה מוסמך לשמש סנגור בהליכי חקירה בעבירה ובהליכים בפני בתי המשפט ובתי הדין הצבאיים, למעט בתיקים לגביהם יקבעו גורמי הביטחון כי נדרש אישור ייצוג פרטני, מטעמים של שמירה על בטחון המדינה.

על רקע אותה החלטה, משנת 2015, מצאתי עניין רב בפרשה. הוועדה שעל החלטתה עתרה עו"ד לנגר לבג"ץ, מנעה ממנה לייצג חיילים בפני בתי-הדין הצבאיים ולא נאשמים בעבירות ביטחוניות בפני בתי המשפט הצבאיים ביהודה ושומרון, אשר היו עיקר לקוחותיה. בעיניי, עובדה זו לא מורידה מחשיבותו של הדיון, המשקף בעיני הכרעה עקרונית-ערכית מעניינת בקשר לזכות הייצוג בהליכים פליליים בישראל בכלל ובצה"ל בפרט, נוכח אינטרסים ביטחוניים שונים.

להרחבה בנושא, ראו את המקורות הבאים:

- בג"ץ 221/77 פליציה לנגר נ' הוועדה לאישור סניגורים בבתי-הדין הצבאיים, פ"מ לב(1) 182;
- מיכאל ספרד, החומה והשער: ישראל, פלסטין והמאבק המשפטי לזכויות האדם, הוצאת כתר, 2018;
- מאגר מסמכי הסכסוך, מסמך מס' 36167, עקבות – המכון לחקר הסכסוך הישראלי-פלסטיני;
- מאגר מסמכי הסכסוך, מסמך מס' 25633, עקבות – המכון לחקר הסכסוך הישראלי-פלסטיני;
- "פליציה לנגר יכולה לייצג הצעירה מארה"ב", עיתון "דבר", 7 בנובמבר 1977.